

LATINSKÁ SYNTAX

pro posluchače teologie

SYNTAXIS LATINA

ad usum Sacrae

Theologiae studiis deditorum

Josef Šimandl

Latinská syntax

pro posluchače teologie

Syntaxis latina

ad usum Sacrae Theologiae studiis deditorum

Josef Šimandl

Vydala Univerzita Karlova v Praze

Nakladatelství Karolinum

jako učební text pro posluchače Katolické teologické fakulty UK

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2016

© Josef Šimandl, 2016

ISBN 978-80-246-3262-9

ISBN 978-80-246-3314-5 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze

Nakladatelství Karolinum 2016

www.karolinum.cz

ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Jak je učebnice pojata	5
Zkratky a označování pramenů, literatura, prezentace jazykového materiálu	6
Lekce 1: Významy pádů	10
Lekce 1 – dodatek: Týž pád dvakrát ve větné struktuře	20
Lekce 2: Infinitivy a infinitivní vazby	24
Lekce 3: Participia	30
Lekce 4: Gerundivum a gerundium	37
Lekce 5: Ablativ absolutní	44
Lekce 6: Konjunktiv	49
Lekce 6 – dodatek: Zdánlivě dvojí verbum finitum	55
Lekce 7: Věty příčinné (důvodové) a obsahové	57
Lekce 8: Tázací věty a pravidla konsekuce	61
Lekce 9: Věty časové	70
Lekce 10: Věty podmínkové a přípustkové	75
Lekce 11: Opakovací přehled vět s <i>cum</i>	82
Lekce 12: Věty s <i>ut</i> a výrazy izofunkčními	83
Lekce 13: Věty s částicí/spojkou <i>quīn</i>	97
Lekce 14: Souřadné spojování a hypersyntax	99
Oratio post studium – oratio ante studium	106

JAK JE UČEBNICE POJATA

Tato *Latinská syntax pro posluchače teologie* navazuje na učebnici Milana Šlesingera *Rudimenta linguae Latinae ad usum Sacrae Theologiae studiis deditorum / Základy latinského jazyka pro posluchače teologie, Formarum doctrina / Tvarosloví* (Karolinum 1997, dotisk 2008).

Především navazuje v tom, že studenti se učí číst, chápat a překládat autentické věty, s velkou převahou excerpované z textů mnohavrstevného oboru teologie, a připravují se tím na vrcholnou dovednost, jíž je četba latinských textů, které se k jejich studiu vztahují. Dále navazuje v tom, že učebnice je zároveň i poměrně podrobnou praktickou mluvnicí. Přirozeným důsledkem je, že v každé „lekcí“ – nemíníme jí jedno sezení, protože rozsáhlejší z nich potřebují i týdny k probrání; lekcí rozumíme tematický celek – je nutno se zorientovat a oddělit jádro učiva, určené k bezpečnému osvojení, od poznámek pro budoucí četbu vět a textů, které pak ovšem najde jen ten, kdo už je zahlédl a ví, kde mohou být. Takové roztřídění se děje nejlépe pod vedením učitele; ostatně tato učebnice je určena pro dvousemestrální kurs latinské syntaxe a už léta se v takových kurzech používala formou handoutů. Při případném samostudiu se doporučuje prohlédnout si vždy totéž téma také v jiných mluvnicích, jak k tomu nabádají odkazy v záhlaví lekcí nebo oddílů; takovým srovnáváním se to nejdůležitější vyloupne snáze.

K odlišení detailnějších pasáží výkladu slouží také petit. I při čtení některých cvičných vět je zapotřebí nejen mít o probíraném jevu základní poučení, ale také umět si najít podrobnější informace. Učebnice je psána tak, aby tuto dovednost, potřebnou později k četbě textů v konfrontaci se speciálními příručkami, postupně budovala.

Paralelou s příručkami k matematice můžeme říci, že tato *Latinská syntax* kombinuje učebnici a sbírku úloh. Není myslitelné, že by všichni studenti přečetli všechny věty, které knížka nabízí. Při výuce z nich vybíráme a čteme je seminární formou: základní a známé věty čtou všichni, ale jinak si každý student připraví několik málo svých vět tak, aby měl pohotově potřebná slovíčka, výklad mluvnické stavby a svůj pracovní překlad; nezadané věty pak mohou představovat doplňkovou četbu z pilnosti. Také je možné z delších ukázek vybrat k přípravě nebo k četbě na hodinu jen jádro dokumentující probíraný syntaktický jev, zatímco překlad kontextu podá vyučující, případně může vyučující některé z tzv. cvičných vět využít rovnou při výkladu. Při takových postupech zazní v kurzu daleko víc vět, než kolik by si stačil připravit každý, a zkušenost frekventantů s latinskými větami se tím násobí. Při zadávání vět je možné přihlížet k individuálním zájmům i pokročilosti jednotlivých studentů, ale zároveň je žádoucí pěstovat u nich jistou univerzalitu.

Se slovní zásobou doporučujeme pracovat tak, že její základ podle Šlesingerovy učebnice¹ postupně, hodinu co hodinu rozšiřujeme o vybraná slova z vět, které byly v kurzu přečteny. Z výběrového čtení vět vyplývá, že repertoár takových slovíček má každý kurz svůj, jejich seznam průběžně vytváří vyučující a v každém semestru prověřuje znalost slovíček. Bez znalosti slovní zásoby a jejích oborových specifik, s pouhým hledáním všeho ve slovníku, který většinou ani není oborově orientovaný, zůstává četba zápasem s tím vším, co mohly a měly naučit gramatické kurzy.

¹ tučně tištěná lemmata ve vydání z r. 1997

ZKRATKY A OZNAČOVÁNÍ PRAMENŮ, LITERATURA, PREZENTACE JAZYKOVÉHO MATERIÁLU

ZKRATKY

Kromě naprosto běžných se v textu učebnice objevují tyto zkratky:

ASCS – J. Kraus, V. Petráčková a kol., *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia 1998 a později (vydání od r. 2005 nesou označení *Nový akademický ...*)

B21 – *Bible. Překlad 21. století*. Praha: Biblion 2009

BKral – *Bible kralická* (mnoho vydání s nejasným vzájemným poměrem; přístupná i v Bible Work for Windows

Č – čeština, český, česky

ČEP (podle „český ekumenický překlad“) – *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad*. Praha 1985 a později

Kancionál – *Kancionál. Společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Vydán mnohokrát, např. Praha: Katolický týdeník s. r. o. 2004, 2013²

L – latina, latinský, latinsky

VF – verbum finitum (určitý slovesný tvar, tedy ne infinitiv nebo participium)

Vedle těchto obsahuje učebnice i zkratky zavedené výkladem (AcI, AblAbs, g-ium) nebo vysvětlené ad hoc na příslušném místě.

OZNAČOVÁNÍ PRAMENŮ VĚT³

Biblické knihy se označují zkratkami podle seznamu, který uvádí Šlesinger, s. 196n.

Liturgické texty mají hlavně dva prameny:

MR – Missale Romanum, cit. zpravidla podle *Missale Romanum*. Editio typica. Typis Polyglottis Vaticani MCMLXX⁴

MR Inst: Institutio generalis Missalis Romani; následuje číslo paragrafu

DMC – *Denní modlitba církve* (čes. překlad následujícího titulu)

LH – *Liturgia Horarum* (I–IV). Editio typica. Typis Polyglottis Vaticani MCMLXXV⁵

² vydání pro arcidiecézi olomouckou a diecézi ostravsko-opavskou

³ Při několika málo velebných větách z Písma a liturgie je místo pramenného údaje instruktivní „odkud?“.

⁴ Během let vzniku učebnice vyšlo nové vydání jako Editio typica tertia, 2002. Většina excerpovaného materiálu se najde i v něm, ale všechen nikoli.

⁵ Vyšlo (2010) i nové vydání tzv. breviáře. Na případy, že by excerpovaná věta v novém vydání nebyla, jsem nenarazil, nemohu je ovšem vyloučit.

Tato zkratka může být několikerým způsobem doplněna zprava i zleva; příklady:

- LH Inst. – Institutio generalis de Liturgia Horarum (na začátku I. svazku); následuje číslo paragrafu
 LH: Alt7.4. – Lectio altera (jako součást Officium lectionis čili Modlitby se čtením) na den 7. dubna, tj. o památce sv. Isidora (zvaného Sevillský), biskupa a učitele církve
 LH: Preces LaudFerVIPassDom – Preces, Laudes matutinae, Feria VI in Passione Domini čili přímluvy při ranních chválách na Velký pátek
 LH: Ant3VespFerVHebdIIIpa – Antiphona 3, Vesperae, Feria V Hebdomadae III per annum čili třetí antifona při nešporách ve čtvrtek 3. týdne liturgického mezidobí
 RegulaPastoralis SGregM; LH: AltDomXXVIIpa – Regula pastoralis sancti Gregorii Magni; Liturgia Horarum: [Officium lectionis,] Lectio altera, Dominica XXVII per annum čili („Pastýřská směrnice“) Kniha o správě pastýřské sv. Řehoře Velikého; DMC [Modlitba se čtením], Druhé čtení, 27. neděle v liturgickém mezidobí
 LH: AntBenEpiph – Antiphona ad Benedictus, [Laudes matutinae,] sollemnitatis Epiphaniae) čili antifona k Zachariášovu kantiku při ranních chválách na Tři krále
 h. – hymnus; je uveden incipit hymnu a jaké místo v LH

Platnost jednotlivých prvků těchto zkrácených údajů nepodáváme v úplnosti. Pomohou nejvíc těm, kdo mají s denní modlitbou církve vlastní zkušenost, a těm zas stačí naznačit.

(PG) – *Patrologia Graeca*; poslední, doplňující pramenný údaj upozorňuje, že jde o překladovou latinu⁶

Koncilní texty a dokumenty Apoštolského stolce

- GS – *Gaudium et spes*. Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis (dokument 2. vatikánského koncilu)
 DV – *Dei Verbum*. Constitutio dogmatica de divina Revelatione (dokument 2. vatikánského koncilu)
 LE – *Laborem exercens*. Litterae encyclicae, 1981 (jedna z tzv. sociálních encyklik)

Zkratky ostatních autorů, textů a souborů textů

- CIC – *Codex iuris canonici*. Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Libreria Editrice Vaticana MDCCCCLXXXIII. V synoptickém vydání s českým překladem Miroslava Zedníčka: *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon 1994
 D (Denzinger) – Henricus Denzinger, Adolfus Schönmetzer, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Barcinone, Friburgi Brisgoviae, Romae, Neo-Eboraci MCMLXV; před značkou D bývá uveden původce výroku a rok, z něhož výrok pochází
 Journal – Rouët de Journal, Marie J.: *Enchiridion patristicum: loci ss. patrum, doctorum, scriptorum ecclesiasticorum*. Herder: Friburgi Brisgoviae MCMXXII (k listování na adrese <https://archive.org/details/enchiridionpatri00rou>)
 Mansi – Iohannes Dominicus Mansi (et successores), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* (v různě rozsáhlých digitalizovaných souborech)
 ThAq (Thomas de Aquino / Aquinatus) – sv. Tomáš Akvinský; zpravidla s další specifikací, např. STh – *Summa theologiae*
 ThKemp ImItChr (Thomas a Kempis, Imitatio Christi) – Tomáš Kempenský, *Následování Krista*

⁶ To sice platí i o veškerých místech z Písma, ale tam je to obecně známo.

LITERATURA

Pro denní potřebu se doporučuje jako nejlepší z dostupných slovníků

J. Kábrt, P. Kucharský, R. Schams, Č. Vránek, D. Wittichová, V. Zelinka: *Latinsko-český slovník*. vydán několikrát v SPN, pak v nakl. Leda (mj. 2000)

Protože tento slovník není orientován přímo na církevní latinu, může v něm být potřebný význam podán jen jako periferní, může chybět, nemusí být uvedeno ani samo slovo.

Předběžnou orientaci upřesňuje nahlížení do **dalších slovníků a příruček** (např. v knihovně):

a) slovníky

Jougan – ksiądz Alojzy Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej 1992 (fototypicky podle vydání ³1958) a 2013

Blaise I – Albert Blaise, *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens*. Brepols: Turnhout 1993 (fototypicky podle vydání 1954)

Blaise II – Albert Blaise, *Dictionnaire latin-français des auteurs du moyen-âge / Lexicon Latinitatis medii aevi praesertim ad res ecclesiasticas investigandas pertinens*. Typographi Brepols editores pontificii: Turnholti MCMLXXV

Pražák – Josef M. Pražák, František Novotný, Josef Sedláček: *Latinsko-český slovník* (standardní dílo, pro četbu klasických starořímských autorů náš nejlepší slovník, mnohokrát vydaný, mj. fototypicky KLP – Koniasch Latin Press, Praha 1999; starší vydání bývají k dostání v antikvariátech)

Moudrost věků – Eva Kuřáková, Václav Marek, Jana Zachová, *Moudrost věků: lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*. Praha: Svoboda 1988 a později

b) gramatiky a čítanky

František Novotný a kol., *Základní latinská mluvnice*. H&H: Jinočany 1992 (zatím poslední vydání); odkazuje se ZLM-T na paragrafy tvaroslovné části, ZLM-S na paragrafy části syntaktické

Keith Sidwell, *Reading Medieval Latin*. CUP: Cambridge 1995 (zejména závěrečné oddíly Grammar, s. 362–372; Orthography, s. 373–375)

Peter Stotz, *Handbuch zur lateinischen Sprache des Mittelalters*. Beck: München 1996–2004 (5 sv.; zvl. 4.: Formenlehre, Syntax und Stilistik)

Další mluvnice – **Quitt–Kucharský**, Panhuis, Schareika – jsou uvedeny hned v první lekci.

Příručky, které k syntaxi nabízejí jen tabulky a přehledy (např. Bilíková E., *Přehled latinské gramatiky*. Brno 1997), je třeba odložit.

PREZENTACE JAZYKOVÉHO MATERIÁLU

je osvětlena těmito poznámkami:

(1) Ve výkladu se ne vždy podává k příkladům také překlad – naopak bývá na překlad vynecháno místo (.....). Učebnice podržuje tuto formu z dřívějších handoutů. Tam i tady je účelem navodit aktivní, kooperující čtení výkladu.

- (2) Příklady začleněné do výkladu uvádějí, je-li to užitečné pro názornost, velmi doslovný překlad v závorce a uvozovkách, a teprve potom překlad přirozený.
- (3) Některé cvičné věty jsou tištěny tučně a s délkami. Jsou to věty pronášené při liturgii, ať při mši nebo při denní modlitbě církve. Kdyby žádné jiné, aspoň takové věty se mají číst nahlas, podle potřeby s opakováním zásad výslovnosti a kladení přízvuku (Šlesinger, s. 9–11).
- (4) Výklad je většinou ilustrován výrazy/větami/souvětími, v nichž jsou tištěny délky. Ojedinělá a zdůvodněná vybočení jsou označena.
- (5) Interpunkci nesjednocujeme. Zatímco v základních kurzech se pracuje s interpunkcí upravenou podle českých zásad, v četbě se pracuje i s edicemi s jinak pojímanou interpunkcí nebo vůbec bez interpunkce. Syntaktický kurz je mezistupněm mezi kurzem tvarosloví/morfologie a četbou, takže na tuto situaci navyká tím, že je interpungováno různě: někdy v souladu s češtinou, někdy v souladu s volnější interpunkcí románskou (na kterou navázala většině studentů známá interpunkce v angličtině).
- (6) Jevy dosud neprobrané: Pokud se ve cvičných větách vyskytnou jevy dosud neprobrané, jsou podobně jako u Šlesingera vybaveny poznámkami s návodem k překladu. Tyto poznámky jsou zde důsledně umísťovány do poznámek pod čarou.

Poděkování

Za cenné připomínky děkuje autor oběma recenzentům a také Š. Dittrichovi. Za pomoc se ztvárněním řečtiny náleží dík J. Bartoňovi.

LEKCE 1: VÝZNAMY PÁDŮ

srov. QK-S⁷ § 1–37

Panhuis⁸ § 122–178

Vstupní úkol: Zopakujte si **plynulé** skloňování **celých** spojení

sōlus dominus potēns – anima fēlix – hoc testimōnium vetus – pāstor bonus – illa virgō praeclāra – ignis sempiternus – nōmen sānctum – pluviāle ātrum – exercitus fortior – quoddam cornū caprīnum – diēs clārissima

Už z cvičných vět v morfologickém kurzu víme, že na slovosled v latinských větách nelze spoléhat (na rozdíl např. od angličtiny). V latinských větách, podobně jako v českých, se totiž uplatňuje **aktuální členění**, kdy se zdůrazněný člen ocitá na exponované pozici (začátek/konec), a navíc se v latině s oblibou **rámčuje**;⁹ zcela autonomní¹⁰ slovosled pak mívají **verše**.

Stále platí známý návod k překládání:

najdeme verbum finitum – podle něho si ujasníme, co je podmět¹¹ – podle koncovek a s ohledem na význam nalézáme další větné členy (viz Šlesinger, s. 34).

Pádové koncovky – ne slovosled – nám pomáhají rozpoznat způsob, jaký **větný člen** příslušné substantivum vyjadřuje čili jakou **významovou roli** ve větě má. Srov. následující věty:

Paulī epistulam lēgī / Epistulam Paulī lēgī / Lēgī epistulam Paulī / Lēgī Paulī epistulam / Paulī lēgī epistulam

gen. sg. vždy vyjadřuje „čí dopis“; vytváří neshodný přívlastek k *epistulam*

Paulō epistulam lēgī / Epistulam Paulō lēgī / Lēgī epistulam Paulō / Lēgī Paulō epistulam / Paulō lēgī epistulam

koncovka *-ō* je i pro abl., ale do věty zapadá dat. „komu“; vyjadřuje buď „komu“ byl dopis adresován (nesh. přívl. k *epistulam*; spíš v sousedství *e. P. / P. e.*), nebo „komu“ je dopis čten (častěji; pak se vztahuje k *lēgī*: předmět nebo beneficiát, viz níže dativ); rozhoduje širší kontext

Paulum vīdērunt omnēs / Omnēs Paulum vīdērunt / Omnēs vīdērunt Paulum / Vīdērunt Paulum omnēs

ve větě jsou dvě slova, která by mohla být ak.: *omnēs* a *Paulum*; potřebujeme podmět v nom. pl., čemuž vyhovuje *omnēs*; navíc *Paulum* nic jiného než ak. být nemůže; *omnēs* je tedy podmět, *Paulum* vyjadřuje předmět „koho“ k *vīdērunt*

⁷ QK (Quitt – Kucharský): Z. Quitt, P. Kucharský, *Latinská mluvnice*, Praha: SPN 1972 a později. Paragrafy mají dvojí číslování: v tvarosloví (QK-T) a v syntaxi (QK-S). – Velmi podrobné představení pádových rolí má H. Schareika, *Stručná gramatika latiny*, Praha: Klett 2007, s. 72–95.

⁸ Panhuis: Dirk Panhuis, *Gramatika latiny* (přel. L. Pultrová). Praha: Academia 2014.

⁹ Princip rámcování: členy, které bezpečně patří k sobě (např. předložka a její pád, substantivum a jeho přívlastek), vytvoří rámec, do něhož se vloží členy závislé nebo jinak související: *domus exercitiīs ērecta* : dům postavený pro cvičení/exercicie; *multīs dē causīs* : z mnoha příčin; *dē Ecclēsiaē mūnere docendī* : o povinnosti církve učit.

¹⁰ Podle vlastních zákonitostí. Jde zvláště o rytmus.

¹¹ Při 1. a 2. osobě bývá podmět zájmenný a nejčastěji nevyjádřený. Při 3. osobě je důležité číslo: hledáme pak, co ve větě může být nominativem singuláru, popř. plurálu. U tvarů supinového systému se orientujeme také podle jmenného rodu: *laudāta es* (f., sg.), *laudāta sint* (...), *laudātōs esse* (...).

Ego Paulus epistulam lēgī

vytváří přístavek k zájmennému podmětu, takže je jako podmět v nom. sg.;
věta má tedy 2 nom. sg. (viz Lekce 1 – dodatek: Týž pád dvakrát ...)

Základní role pádů jsou v L stejné jako v Č (srov. výše). K úspěšnému interpretování vět potřebujeme mít přehled co možná všech možných rolí, i méně běžných, pro L specifických.

K názvům pádů: Jsou **tradiční** a vyjadřují **z možných rolí jen jednu** – tu, která byla starým gramatikům nápadná.

Značky po okraji následujícího přehledu:

- ≈ velmi podobné až stejné (v L jako v Č);
- |◦ se zvláštnostmi;
- × odlišné.

Příklady v **tučné kurzivě** se doporučují k zapamatování.

NOMINATIV: *nōminātīvus* (sc.¹² *cāsus*) – rus. *imenitel'nyj*,¹³ pád jmenovací

≈ jak se jmenuje? **uvádění jména** (jako v Č):

quī vocābātur Paulus / cui/cuius nōmen erat Paulus :

≈ kdo/co „dělá“? **podmět** (jako v Č)

•|◦ kdo/co/kým/čím „je“? **jmenný přísudek** (jako v Č, ale ta mívá nom. pro ztotožnění/přiřazení, instr. pro funkci):

Ego sum resurrēctiō et vīta. Iēsūs Salvātor hominum est.

× *Haec sunt gradus ultimis perfectiōnis : („Tyto věci jsou“) Toto je poslední stupeň / posledním stupněm dokonalosti.*

•|◦ „jak + kým/jakým“? (***Deus homō factus est***) **doplněk**: viz Lekce 1 – dodatek: Týž pád dvakrát ...

≈ substantivní **přívlastek** (*Hērōdēs rēx*)¹⁴ **nebo přístavek** k jinému výrazu v nom.; viz rovněž Lekce 1 – dodatek: Týž pád dvakrát ...

× v polovětné vazbě **NcI**; viz Infinitivy a infinitivní vazby

GENITIV: *genitīvus* (také *genetīvus*) – rus. *roditel'nyj*, pád „rodicí/plodicí“; vyjadřuje, čí je kdo syn (*Fīlius Deī*)¹⁵

I. GENITIV ADJEKTIVÁLIÍ¹⁶ – jev bez přímé obdoby v Č, ale i v L poměrně vzácný

× jak moc? tzv. *genitīvus pretiī*; vyjadřuje **cenu, hodnotu** (udanou adjektivalem v gen. sg. n.):
est/aestimātur/habētur magnī, minimī, tantī (sc.¹⁷ *pretiī*) ap.; překládá se adverbium (*oceňují ho velice, pramálo, (na)tolik*) nebo volně (*má velkou cenu, pokládají ho za velikého člověka* ap.).

¹² sc. = *scilicet* : totiž

¹³ Ruské názvy pádů jsou kalky podle latiny; osvětlují, podle čeho dostal pád své latinské jméno. Podobné názvy má i polština.

¹⁴ Co je tu členem řídicím a co závislým, to lze interpretovat obojím způsobem.

¹⁵ Při nesklonných hebr. jménech bohužel vznikají potenciálně dvojznačná vyjádření: *filius David* : 1) *syn Davidův* (tak zpravidla), 2) *syn David*. To druhé se většinou odlišuje slovosledem, např. *David filius meus/eius*.

¹⁶ Adjektiválie jsou slova s formou a funkcí jako adjektiva: *mladý (člověk) ~ takový, desátý ...*

¹⁷ sc. = *scilicet* : totiž

II. GENITIV SUBSTANTIV a zájmen substantivní povahy – vidí se „skoro v každé větě“, má celou řadu druhů.

≈ **neshodný přívlastek** (jako v Č). Má různou platnost, např.:

≈ **gen. přívlastňovací/posesivní** (srov. staré pádové otázky *čj¹⁸-koho-čeho?*): *Filius Patris*. Do Č lze překládat i přívlastňovacím adjektivem: *verba Domini* : 1) , 2) *slova Hospodinova*. Je nejen

a) v neshodném přívlastku *domus patris meī*, ale i

b) v přísudku

haec domus est patris meī :

• **gen. přináležitosti** (vyjadřuje volnější vztah než gen. přív.):

mementō, quod sumus tuī, licet cadūcī, plasmatis h. *Prece mur omnes cernui*; LH: *Laud DomQ*

: ... *že („jsme tvého stvoření“) patříme k tvému stvoření, i když [jsme] náchylní k pádu*

≈ **gen. vlastnosti** (srov. Č *dívka plavých vlasů*):

puer X annōrum :

Quantae beātitudinis est Deus! :

domus s̄anctificātiōnis tuae (tj. dům, na němž spočívá ...; i v Č genitiv)

Přívlastkový genitiv nedělá při překladu potíže – až na

× **A. případy**, kdy je nutno překládat **jinak** než genitivem:

cymbalum aeris : *kovové kymbalon (k. z kovu)*; *volucrēs caelī* : („*létavci nebe*“) *ptáci*;

iūs vītae necisque¹⁹ : právo *nad životem a smrtí*

• **B. případy**, kdy je těžší rozlišit gen. **subjektový** × **objektový**:

v Č *kritika premiéra*, v L *passiō crucis* × *passiō Domini nostrī*

Dokud neposoudíme kontext, musí se počítat s obojím:

amor mātris : 1) *láska matčina* (k dětem; subj., jak je podle Č samozřejmé)

2) *láska (dětí) k matce* (obj.), srov. Č *milování matky*

Podobně *cāritās Deī* = 1)....., 2)....., do Č nejlépe *láska Boží*; u *timor Deī* se uznává jen jeden význam.

× **vysvětlovací** (obsahový): *vox castitātis* : *slovo čistota*; v Č se klade tzv. nominativ jmenovací (*vox castitātis significat ... : slovo čistota znamená ...*)

Genitiv označující množinu, z níž se vybírá:

≈ (a) **gen. partitivní**:²⁰ *vīnī amphorae vi²¹* (i po adjektivech a deadjektivech: *multī amīcōrum eius* :

• (b) **comparatum** při superlativu, tzv. gen. **srovnávací** jako typ gen. partitivního: *celerrimus omnium* (*/dē/ex omnibus / inter omnēs*); v Č je gen. typu *nejkrásnější všech* silně archaický²² a dost možná, že se do ní dostal překládáním;

• „*tolik a tolik*“ čeho? **počítaný předmět** po číslovkách

Č ho má od 5 (*4 vojáci, 5 vojáků*), zatímco L až od dvou tisíc; do této výše má pád vyžadovaný větnou stavbou:

ūnus Deus (ūnī Deō serviēs :

crēdō in ūnum Deum :

pod. *duo angelī, librī V, xii Apostolī, XL diēs*

mīlle annī × *duo mīlia annōrum* :

¹⁸ Otázka byla později vyřazena, aby se nevzbuzoval dojem, že snad *most Jiráská* má v Č stejné postavení jako *Jiráskův most* (přív. adjektivum).

¹⁹ Ve starořímské rodině ho měl *pater familiās* jako pán domu nad všemi příslušníky rodiny i čeledi.

²⁰ Označení v mluvnicích bývají různá: gen. dělivý, celku a části aj. Platnost: ne všechno víno, ale udané množství (srov. *šálek/ trochu/popít čaje*).

²¹ V textech se vyskytují pro čísla i malá písmena, např. *iii = III = 3*.

²² V současné češtině se dosud objevuje (tj. je méně archaický) gen. srovnávací, ale **po komparativu**: *mladší osmnácti let*.

in longitūdine (koho, čeho?) *decem passuum* : v délce deseti dvojkroků
mēnsus est mīlle cubitōs (srov. ak. míry) : měřil

To platí i pro neohebné zájmenné číslovky:

aliquot verba : (*aliquot verbīs* : několika slovy)

aliquot librōs habeō :

Quot capita, tot sententiae :

≈ (c) na výraz **mimořádnosti**, tzv. *genitīvus auctīvus*, obv. gen. pl.; zvaný i hebrejský superlativ; užívá se i v Č, při překládání nedělá potíže: *dominus dominōrum, liber librōrum, servus servōrum Deī, Canticum canticōrum* ... a podobně v sg. *caelum caelōrum, saeculum saeculī*.

× **dvojí gen.** při přístavku; viz Lekce 1 – dodatek: Týž pád dvakrát ...

× **vazebný** (studuje se se slovíčky);²³ bývá u výrazů **pamatování a zapomínání** (*recordor; oblivīscor, memor, gnārus, perītus, ignārus* aj., srov. QK-S § 9; také **miserēre meī**), u některých **neosobních** sloves, např. *piget mē omissiōnis huius : toto opomenutí mě mrzí* (srov. QK-T § 122) a dále v **právních obratech** vyjadřujících „zločin a trest“:²⁴

fūrtī reus :

prōditiōnis accūsātus :

sacrilēgiī absolūtus :

homicīdiī (vina) damnātus :

× *capitis („pokuta“) damnātus*²⁵ :

Srov. právní obraty s abl.

× při **postpozicích** *causā, grātiā* (pův. neshodné přívlastky):

mē causā :

honōris causā :

amīcitiāe grātiā :

≈ při **nevlastních předložkách** jako *ope*:

ope misericordiae tuae :

srov. v Č v rámci čeho, prostřednictvím čeho, během čeho aj.

× kde? **lokalizace** pomocí bezpředložkových tvarů jmen místních:

Datum Rōmae (*in sollemnitate Ss.-mae Trinitatis, a. D.*)

:

Jde o starý lokál (pád odpovídající na otázku „kde?“), který u singulárových jmen I. a II. deklinace vypadá jako genitiv (*Dēlī, Rōmae*), u jmen III. deklinace a pomnožných se kryje s ablativem. Přehled této vazby jmen měst a malých ostrovů²⁶ viz QK-S § 38 nebo Šlesinger, s. 44.

Dva **speciální případy** (srov. dativ):

²³ Ve slovnících se jako udání vazby vyskytují zájmena ve zkrácené podobě (srov. angl. *sb, sth*): *alcis (rei), alci, alqm, alqo* : *alicuius, alicui, aliquem, aliquo*. – Překladový slovník, konkrétně např. lat.-čes., zachycuje vazbu právě tehdy, je-li podle citu pro češtinu nečekaná.

²⁴ Možná souvisí s gen. pretii jako hodnocení/ocenění učiněné soudcem.

²⁵ Takový případ lze chápat i jako elipsu *capitis [poenā] damnātus*, tj. že vlastním pádem pro „trest“ je ablativ.

²⁶ Tato tzv. vazba ztvárňuje představy „kde“ – „kam“ – „odkud“. Dvě další jsou probrány při akuzativu (kam) a ablativu (odkud), protože zapadají do obecných významů příslušného pádu.

- × A. při *SIMILIS* úplná shoda:
tuī similis : (stejný) jako ty
exīstimāstī quod erō tuī similis Ps 49,21 :
- × B. při *ESSE* nabývá gen. posesivní (viz výše) i různých přenesených významů:
nostrī/eōrum/illīus/Persārum/Ecclēsiae/meī est : je moje (naše, jejich, jeho, moje) věc (Peršanů, církve) nebo je na mně, abych..., mně přísluší ..., je pro mě příznačné, je mou povinností.
Ecclēsiae nōn est modō scientiārum nātūram investigāre
 :

DATIV: *datīvus*, rus. *datel'nyj* – pád „dávací“; vyjadřuje

(1) **beneficiáta**²⁷ (komu se děje „dobrodiní“);²⁸

(2) zaměření: (2a) vůči někomu: **adresáta**;

(2b) na něco: účel, **cíl**;

(2c) zaměření pozornosti: **zřetel**

- _o komu? **dativní předmět** jako v Č, ale uplatňuje se širě. Většinou je to více či méně zřetelný adresát nebo beneficiát (viz další bod) – také odpůrce/nepřítel – po slovesech jako *dare, respondēre, prōmittere, facere, dominārī, subiacēre + subicere; resistere*, po adj. *rebellis, rebellāre*; po citoslovci *vae victīs!*
- _o kvůli komu, čemu? v čí (ne)prospěch, v (ne)prospěch čeho? **beneficiát**:
nōbīs nātus est (přítom nejsme jeho rodiči!); lze proto přeložit i s předložkou
timeō patrī : *bojím se o otce* (× *timeō patrem* : *bojím se otce*);
trāscitur mihi :
*Parce, pater, virgīs – iam numquam carmina dīcam!*²⁹ :
Venit mors velōciter; rapit nōs atrōciter, nēminī parcētur. odkud? :

Někdy zrádné: *vacāre philosophiae* není *mít prázdno od filozofie (v její neprospěch), nýbrž *mít volný čas na filozofii* (v její prospěch), *zabývat se filozofií*.

× „kvůli čemu?“ **cíl, účel, určení** ap.:

auxiliō venīre :

intererāmus sessiōnī :

decemvirī lēgibus scrībendīs : ve starém Římě *desetičlenný sbor k sepsání zákonů*

Institūtum Graecitātī et Latīnitātī Augendae (FF UK) :

× „čemu kdo vládne/předsedá/..., co kdo řídí“

sessiōnī/liturgiāe praesidēre :

diocēsī praest :

≈ „o kom to platí?“ **osobní zřetel**:³⁰

grave est mihi iūdicāre :

²⁷ V lingvistické literatuře se takový význam, resp. větný člen, označuje výrazem *beneficient*. Protože zavádí k neexistujícímu latinskému slovesu **beneficere* a navíc i k nemístnému významu „kdo něco dobrého dělá“, nepřijímáme ho.

²⁸ „Dobrodiní“ může nabýt hodnoty kladné (*Umyli jí podlahu*), záporné (*Rozbili jí okno*) i nulové (*Položil jí hlavu na klín*, vlastně přesun přivlastnění „na její klín“).

²⁹ Tradovaný výrok malého Ovidia; bezchybný hexametr.

³⁰ Věcný zřetel viz abl.

Pozn. K rozpoznání významových rolí někdy pomůže slovtvorný význam:

occurrerunt ei duo habentes daemonia : („vběhli mu do cesty“) potkali se s ním dva posedlí zlými duchy

labōrem ōtiō antepōnite : („klad'te námahu před zahálku“) dávejte přednost námaze(!) před zahálkou

nōlite labōrem ōtiō postpōnere : („neklad'te námahu až za zahálku“) nedávejte přednost zahálce před námahou

× **dvojí dat.** osoby a „věci“:

honōrī est mihi :

× **vazebný** (v základu je rovněž beneficiát) u sloves **poslušnosti**:

parēmus/obsequimur/oboedīmus praepositō : *jsme poslušni / posloucháme nadřízeného*
(srov. Č *prokazovat poslušnost někomu*)

Dva **speciální případy** (srov. gen.):

≈ A. při *SIMILIS* podoba:³¹

maledīcentī similis erit :

• B. při *ESSE* vazby s přeneseným významem: **mihi est** : („mně jest“)³² **mám** v obojím smyslu:

1) **vlastnictví**: *est mihi domus speciōsa* :

také opak: *dēsunt mihi verba* :; *dēest eīs pānis* :

2) **závazku, povinnosti**:

tacendum est vōbīs : *máte mlčet*

× analogický: podle *suādeō tibi* : *radím ti* se používalo také *persuādēbō tibi* : *přesvědčím tě* (srov. Č *zabránit něčemu* → *zamezit něčemu*, kde původní vazba byla *zamezit něco*)

AKUZATIV: *accūsātīvus*, rus. *vinitel'nyj*, pád „obviňovací“,³³ význam: *koho, co?*

• **předmět tranzitivních sloves**; jako v Č, ale některá česká tranzitivní slovesa mají v L protějšky intransitivní a naopak (viz Novotný ZLM-S § 56); např. *ingredī ecclēsiam / intrāre (in) ecclesiam*

≈ **míra, rozměr** místní i časový (jako v Č *celou noc četla; ušli celou míli*): *mēnsus est mīlle cubitōs, puer decem annōs nātus* : *chlapec („deset let narozený“) starý deset let / desetiletý chlapec*

kam? **směr**

× a) u jmen místních (viz poznámky u genitivu, v úplnosti QK-S § 38 nebo Šlesinger, s. 44).

≈ b) po předložkách s ak. nebo abl.:³⁴ **in, sub,**³⁵ **super**

× v polovětné vazbě AcI; viz Infinitivy a infinitivní vazby

× **akuzativ zvolací** k vyjádření pocitů či hodnocení:

Ō mē/tē beātam! : ; *Ō vōs asinōs!* :

Rem mīrandam! : ; *Hominem īnfēlīcem!* :

Srov. vokativ.

× po většině **předložek** (viz Novotný, ZLM-S § 136)

³¹ Tak se rozlišuje v Písmu, jinde se však významy gen. a dat. mnohdy zaměňují. Úhybný překlad: *Je jako ...*

³² Jak naznačuje podoba infinitivu, v Č jde o archaický obrat.

³³ Lze si představit např. obvinění před soudcem: *Hunc virum* (ak.) *accūsō, quia ...* : *Tohoto muže obviňuji, že ...*

³⁴ Také v Č, má-li předložka dvojí vazbu (*na stůl* × *na stole*; *za školu* × *za školou*), vyjadřuje akuzativ směr, lokál nebo instrumen-tál vyjadřuje umístění.

³⁵ Vzácně se pro směr vidí varianta *subter*.

- **adverbializované** akuzativy, např. *multum, paululum, primum*, vzato etymologicky i *partim*; srov. čes. *málo, trochu*

VOKATIV: *vocātīvus*, rus. *zvateľnyj*; pád volací, oslovovací

- Oslovení s výjimkou případů, kdy se používá ak. zvolací. Častá průvodní částice *ō* (tu však má i ak. zvolací), časté sousedství reaktivních replik (imperativ, otázka).

ABLATIV: *ablātīvus*; pád „odnášecí“³⁶

Užívání je značně pestré, neboť lat. ablativ v sobě spojil funkce tří kdysi samostatných pádů:

- vlastního ablativu jako pádu **zbavovacího** („od čeho? odkud?“);
- instrumentálu jako pádu **nástroje** („čím“);
- lokálu („kde“, také „kdy“, „kudy“).

Navíc má významy **přenesené** (už zmíněné *quā (viā) : kudy* vzniklé na základě „čím = nástroj“; podobně *eō quod : proto, že* vzniklé na základě „čím to je = příčina“) a významy **pomezí** (např. „vnitřní příslovečné určení“ je někdy k nerozeznání od příčiny, zbavení od trestu odnětím, ale pro překlad to nebývá důležité).

- × **odluka, zbavení, nedostatek** ap. (tzv. *ablātīvus sēparātīvus*); o konkurenci prostého abl. a *ab + abl.* srov. Novotný ZLM-S § 108–112; v Č gen. odluky (*zbavme se strachu*):

spoliāvit/prīvāvit tē honōre :
careō/indigeō/egeō pāne (= *dēest mihi pānis*) :
magistrātū sē abdicāvit :
procul negōtiīs :
interdīcere alicui aquā et ignī (srov. prostředek)
 : („.....“) *vyobcovat někoho*

- × „od čeho/koho se liší“ (lze chápat jako druh odluky), „než kdo/co?“ **comparatum**³⁷ při komparativu, tzv. **abl. srovnávací**:

*habet sororem quae pulchrior illa est*³⁸ :

- × „od koho pochází“: **původ** (*abl. originis*); v pozdní latině prostředek spíše básnický, který lze chápat i jako prosté vynechání předložky; příklad:

Chrīstum canāmus prīncipem | nātum Marīā Virgine h. A solis ortus cardine; LH: LaudNatDom
 :

- ≈ „od čeho“, působením čeho: (pomezí odluky a prostředku) **příčina**, (gramaticky) neživotný původce děje (v Č často instrumentál):

timōre coāctus :; *syllaba nātūrā longa* :
ego/nōs N., Deī grātiā rēx Bavariae/Bavarōrum :
*Summus Pontifex Ioannes Paulus Dīvinā Prōvidentiā PP.*³⁹ *II* :

Při pasivních slovesných tvarech se životný původce děje uvádí s předložkou:

(monastērium) igne combustum : × *ab hussitīs combustum* :

³⁶ Ablativ nemá přímou obdobu ani mezi ruskými, ani mezi českými pády.

³⁷ Latinští gramatici – a po nich gramatici evropští – rozlišovali (ukážeme to na větě *Hiems frīgidior est autumnō : Zima je chladnější než podzim*) toto trojí: *comparandum* *hiems/zima* (co má být přirovnáno), *comparatum* *autumnus/podzim* (k čemu se přirovnává), *tertium comparatiōnis* vlastnost, že něco je *frīgidum/chladné* (srovnávaná kvalita).

³⁸ Úmyslně vytištěno bez délek, jak bývá v textech; promyslete délky.

³⁹ *PP.* = *pāpa* : *papež*

≈ „čím“ **prostředek, nástroj** (v Č instr.):

ferrō et ignī :

trādīdit Iēsū flagellīs caesum, ut crucifigēretur :

Analogicky k *naplněný (replētus aquā)* má ablativ i *plný (grātiā plēna)*.

× „odkud“, vyjadřované bezpředložkovými tvary jmen místních (viz poznámky u genitivu, v úplnosti QK-S § 38 nebo Šlesinger, s. 44):

Rōmā/Athēnīs expulsus :

Jak jsme připomněli už při genitivu vyjadřujícím „kde?“, Tvarem jsou funkce „odkud“ × „kde“ rozlišeny u singulárních jmen skloňovaných podle I. nebo II. deklinace. U jmen skloňovaných podle III. deklinace a u pomnožných však musíme počítat s tím, že *Carthāgine, Athēnīs* může znamenat buď 1), nebo 2)

× „kdy“ čas, tzv. abl. časový (*temporis*):

sabbatō :

diē et nocte :

tempore Quadrāgēsime / paschālī / per annum / Adventūs / Nātīvitātis :

× ablativní spojení subst. + partic.: **abl. absolutní**; viz lekci Ablativ absolutní

≈ „jak“: **způsob/míra**

celerī pede : ; *brevī manū* :

hōc/tālī modō : ; *mōre geōmetricō* :

multō melior : ; *nihilō minus / nihilōminus* :

× „za kolik“: abl. **ceny**, hlavně tržní (SROV. *genitīvus pretiī*);

nōnne duo passerēs asse vēneunt Mt 10,29⁴⁰ :

≈ „vnitřní příslovečné určení“ jako obdoba známějšího tzv. vnitřního předmětu,⁴¹ jehož význam je obsažen už ve slovesu (srov. *svētīt svátek*); klade se pro zdůraznění:

gāvīsī sunt gaudiō magnō :

morte moriēris :

Jak jsme už poznamenali, jsou to pomezí případy; lze je chápat i jako ablativ příčiny, popř. původce děje.

• „o čem to platí? v kterém ohledu?“ **věcný zřetel**:⁴²

minor nātū :

laude dignus :

× **právní obraty** o trestech *exiliō multātus, excommūnicātiōne pūnītus*: platnost (kárného) prostředku „potrestán čím“

⁴⁰ Pokračování: *et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro*.

⁴¹ Toto větněčlenské označení je tradiční, ale zavádějící: jde většinou o jiné členy, zejména přísl. určení nástroje a prostředku, popř. příčiny. V textech ovlivněných hebrejštinou jde spíš o figuru sémantickou: srov. *Castīgāns castīgāvit mē Dominus* (VF zesílené svým vlastním participiem); větněčlenská interpretace je pak irelevantní.

⁴² Osobní zřetel viz dativ.

Srov. gen.; někdy záměnné (*capitis/capite damnātus*). Bývá i jiný pád (ve vyjádření *perpetuō carcerī damnātus* je užit; pod. *ignibus addictus* „cíl“) nebo předložkové vazby, např. *suspectus/accūsātus/convictus dē fūrtō/homicīdiō*. Smysl lze většinou odhadnout.

≈ kde? **lokalizace** po předložkách s ak. nebo abl.: **in, sub, super**; srov. ak.

× po předložkách (**prepozicích**) čistě ablativních (opakování):
 AB ABSQUE CŌRAM CUM DĒ EX PRAE PRŌ SINE (9; **ZPAMĚTI!**)
 a před poměrně vzácnými **postpozicemi** *pālam, tenus*

× **adverbializované** abl. sg. (n.): příslovce na -ō
crēbrō, rārō, sērō :;
necessāriō :; *meritō* :;
 O *multō, nihilō* viz abl. způsobu/míry.

Poznámky

- Ústup prostých pádů:** Latina Vulgaty mívá místo klasických prostých pádů novější (popř. řečtinou, hebrejštinou ovlivněné) pády předložkové. Např. *osvobodit někoho od něčeho* klas. *liberāre aliquem aliquā rē*, Vulg. *liberāre aliquem dē/ab aliquā rē*, přičemž abl. se rezervuje pro vyjádření prostředku: *quā libertāte Chrīstus nōs liberāvit*. Předložka podle hebrejštiny je ve vyjádření *factus est mihi in salūtem* × „klasicky“ je ztvárněno *Verbum Carō factum est* (srov. níže Týž pád dvakrát ...).
- Konkurenční vazba:** V církevní latině ojedinele drží tradiční texty dvojí vazbu v témž významu, např. *miserēre nostrī* Te Deum, také v evangeliích (gen. jako po výrazech zapominání) × *miserēre nōbīs* Ordo Missae nebo litanie (dativ beneficiáta nebo dativ analogický podle významem podobného *parce nōbīs*).

Obecný návod k interpretaci významů pádů:

Chceme-li se orientovat v místě textu, kde význam použitého pádu není jasný, **zkoumáme sémantické pole řídicího a závislého slova** a zvažujeme, co by závislé slovo mohlo o řídicím slově vypovídat (předmět? prostředek? příčina? vlastnost? ap.). Potom porovnáváme s případy užití téhož pádu a hledáme co možná podobné: v mluvnicích, slovnících nebo v předchozím výkladu.

CVIČNÉ VĚTY

Charakterizujte pádový význam podtrženého výrazu, např. dativ po *esse*, akuzativ časový.

1. Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro. Mt 13,44
2. Domini est terra et plenitudo eius. Ps 23,1
3. Et exarsit ira (/ iratus est furore) Dominus in populum suum (...) et tradidit eos in manus gentium. Ps 105, 40sq.
4. Vidi afflictionem populi mei (...) propter duritiam eorum qui praesunt operibus. podle Ex 3,7
5. Omnia subiecisti sub pedibus eius: oves et boves universas, insuper et pecora campi, volucres caeli et pisces maris, quaecumque perambulant semitas maris. Ps 8,8sq.
6. Reminiscere miserationum tuarum, Domine. Ps 24,6
7. Doloris sui non recordentur. Prov 31,7
8. Ipse et Deus noster, et nos populus pascuae eius et oves manus eius. Ps 94

9. Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret⁴³ Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. 1 Pet 3,18
10. Quaecumque anima tali se edulio contaminaverit praevaricationis rea erit. Lv 7,18
11. Nolite esse pauci numero. Ier 29,6
12. Ne gregi desit cura pastoris, neque pastoribus oboedientia gregis. LH: PrecesVespFerIVHebdIQ
13. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius nec reversi sunt per semitas eius. Iob 24,13
14. Dedit ei Dominus potestatem et honorem et regnum, et omnes populi ipsi servient. Ant3VespFerVHebdIIIpa
15. Scio quia morti trades me. Iob 30,23
16. Cave nequando obliviscaris⁴⁴ pacti Domini Dei tui. Ant2LectSabHebdIIQ+P
17. Tollite iugum meum super vos et discite a me (...) et invenietis requiem animabus⁴⁵ vestris. Mt 11,29
18. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Mt 6,34
19. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animae quaerenti illum. Lam 3,25
20. Curam geris animarum? Noli idcirco tui ipsius curam neglegere, nec te tam liberaliter ceteris tribuas, ut tui nihil tibi supersit; nam et te animarum quibus praeses, meminisse quidem oportet, ita tamen, ut tui non obliviscaris. Sermo S. Caroli Borromei, Alt 4. 11.
21. Habebat autem [Pilatus] vinctum insignem qui dicebatur Barabbas. Mt 27,16
22. Post haec amavit mulierem quae habitabat in valle Sorech et vocabatur Dalila. Idc 16,4
23. Tulit levita uxorem et imposuit asino. podle Idc 19,28
24. Dedit ei Dominus potestatem et honorem et regnum, et omnes populi ipsi servient. LH: Ant3VespFerVHebdIIIpa
25. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam (...) volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectae facere primogenitum et praeferre filio odiosae. Dt 21,15sq.
26. Si oblitus fuero tui, Ierusalem, oblivioni detur dextera mea. LH: Ant[adPs136]VespFerIIHebdIVpa
27. Et in die Domini in proelio stare, est pravis decertantibus ex iustitiae amore resistere. Regula Pastoralis SGregM; LH: AltDomXXVIIpa
28. Et ecce Rebecca egrediebatur (...), puella decora nimis virgoque pulcherrima et incognita viro (...). Occurritque ei servus et ait: Pauxillum aquae mihi ad bibendum⁴⁶ praebe de hydria tua. Gn 24,15sq.
29. Timeam mihi, timeam te. PiaePetitSAug
30. Pleni estis dilectione, repleti omni scientia. Rom 15,14
31. Quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Gn 2,17
32. Desolatione desolata est terra, quia nullus est qui recogitet⁴⁷ corde. Ier 12,11
33. Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur. L 2,23

⁴³ *ut offerret* : *aby obětoval* (věta účelová; srov. Věty s *ut*, konjunktivní, část B 1)

⁴⁴ *nēquandō obliviscāris* : *abys nezapomínal* (záporná věta obsahová; srov. Věty s *ut*, konjunktivní, část B 2)

⁴⁵ O této koncovce viz Šlesinger, 2. lekce, vzor *fēmina*, Některé zvláštnosti ve skloňování, odst. 3.

⁴⁶ *ad bibendum* : *k pití* (gerundium)

⁴⁷ *quī recōgitet* : *kdo by uvažoval* (srov. Konjunktiv, konjunktiv ve větách vztažných)

34. Lucius Aelius Seianus, praefectus praetorianus Tiberii, familiam Caligulae criminis maiestatis accusavit. Wikipedia Latina
35. Nesciebatis quia in his quae Patris mei sunt oportet me esse?⁴⁸ L 2,49
36. Christe, electe Dei, qui calamum quassatum non contrivisti et linum⁴⁹ fumigans non exstinxisti, miserere omnium quaerentium te in veritate. PrecVespII BaptDom
37. Parcet [Deus] pauperi et inopi Ps 71,13
38. Fac nos Apostolorum praedicationi dociles et fidei nostrae veritati conformes. LH: Preces IIVespDomHebdIVpa
39. Agrippe [Nero] dixit: Quoniam Paulus innocens uidetur; Petrus autem homicidii reus est, insuper et inreligiosus. Pseudo-Marcellus: Passio ss. Apost. Petri et Pauli
40. Martha accusabat eam de otio. ThAq CommInMatth 79 (k výkladu Mt 6,33–34 připomíná L 10,38–42)
41. De his ergo coepit iudicium adversus Menelaum agitari. Et, cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri a senioribus. Et, cum superaretur, Menelaus promisit Ptolomaeo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaque Ptolomaeus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit et deduxit a sententia, et Menelaum quidem universae malitiae reum criminibus absolvit, miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnavit. 2 Mac 4,43sq.; **pro pokročilé; raději porovnávat s překladem**

LEKCE 1 – DODATEK: TÝŽ PÁD DVAKRÁT VE VĚTNÉ STRUKTUŘE

k doplňku srov. Panhuis § 285–292
ke dvojímu akuzativu QK-S § 120

Protože pády vyjadřují významové role, může jít

I. o touž roli,

II. o různé významy (role) téhož pádu,

III. o homonymii pádů, např. *portae* je (1), (2), (3), (4)

Chrīstus passus est prō vōbīs vōbīs (sic)⁵⁰ relinquēns exemplum, ut sequāminī vestīgia eius 1P 2,21

:, *abyste následovali jeho stopy*

(IV. o pád v jednom z případů chybně rozpoznány)

V. o homonymní tvary různých slov, např. *portās* může být 1), 2)

Podrobněji probereme I a II.

TÁŽ ROLE

a) **několikanásobný větný člen** (asyndetický, tj. beze spojky); srov. *Č pomlouvají živé mrtvé* (= *živé i mrtvé*)

Asyndeton v textu:

Eādem mente narrat [Tacitus], quōmodo Germanicus nōn solum hostēs trucīdārit,⁵¹ sed etiam in mulierēs infantēs senēs saevierit komentář k Tacitovým Annales

⁴⁸ *oportet mē esse : je třeba, abych byl* (vazba zvaná akuzativ s infinitivem; viz Infinitivy a infinitivní vazby)

⁴⁹ *linum II : len* a co je lněné (srov. významy substantiva *ferrum*); zde (*lněný*) *knot*

⁵⁰ Vkládá se za stěží uvěřitelná nebo evidentně chybná místa citovaného textu; takové *sīc* má platnost *tak! ano! opravdu!* (= tak to v textu je, nejde o chybu editora / toho, kdo cituje).

⁵¹ Vedlejší věty tu mají konj. cizího (zde Tacitova) mínění, a to konj. perf. o ději, který předchází ono *nārrat*. K užití konj. perf. srov. Tázací věty a pravidla konsekuce. Tvar konjunktivu je stažený: *trucīdā(ve)rit*; srov. Šlesinger, 6. lekce, oddíl c, poznámka o znaku -v-.